

JAK NEBÝT PLÝTVÁKEM ŠATNÍM

AUTOR

Recyklohraní, o.p.s., Ing. Jana Čechová, Ing. Hana Jarešová

ZÁMĚR

Student získá informace, jaké negativní dopady mají výroba a užívání textilu na životní prostředí. Uvědomí si, že tyto důsledky můžeme zmírnit, když budeme rozumní v nakupování a o oblečení se budeme dobře starat, aby nám déle vydrželo.

CÍLOVÁ VĚKOVÁ SKUPINA

Střední školy – gymnázia, SOŠ, SOU

KLÍČOVÉ CÍLE

1. Student si ujasní, jaká jsou rizika nadměrné spotřeby a plýtvání oblečením.
2. Student si osvojí principy odpovědného nakupování a užívání oblečení.
3. Student zapojí kritické myšlení a zamyslí se nad případy greenwashingu v oděvním průmyslu.
4. Student si připomene, jak naložit s oblečením, které už nepotřebuje a nevyužije.

KLÍČOVÉ KOMPETENCE

Student vyhledává a pracuje s informacemi a rozvíjí schopnost kritického myšlení. Propojuje nově získané informace se současnými znalostmi, uvádí je do souvislostí. Uvědomuje si zodpovědnost za svá rozhodnutí, formuje a vyjadřuje myšlenky, naslouchá druhým lidem, zapojuje se do diskuse, spolupracuje ve skupině, je kreativní, prezentuje a argumentuje.

KLÍČOVÉ POJMY

Odpovědná spotřeba oblečení, fast fashion, slow fashion, swap, nákupy z druhé ruky, greenwashing, recyklace použitého oblečení

ZÁKLADNÍ INFORMACE K TÉMATU

V metodické příručce pro pedagogy s názvem EKOABECEDA aneb Na cestě k odpovědné spotřebě.

Ke stažení na <http://recyklohrani.cz/cs/ekoabeceda>.

DOBA TRVÁNÍ

90 minut – 2 vyučovací hodiny. Pozn.: Možno realizovat najednou v rámci projektového dne nebo postupně v hodinách. Podle zvážení pedagoga je možné rozvíjet téma doplňkovými aktivitami. Časová dotace je pouze orientační, záleží na pedagogovi, jak danou aktivitu rozvine.

MÍSTO

Třída SŠ, SOU, SOŠ, gymnázia

POMŮCKY

Pomůcky jsou uvedeny u jednotlivých aktivit

POPIS PROGRAMU VČETNĚ METOD PRÁCE

Žáci pracují v lavicích nebo spojených lavicích rozdělení do dvojic či skupin. V průběhu samostatné práce učitel žáky obchází a v případě potřeby jim pomáhá s plněním úkolů.

AKTIVITA – PRÁCE S INFORMACEMI A DISKUSE: PO STOPÁCH PLÝTVÁKA ŠATNÍHO

Cíle aktivity: Student si uvědomí nesprávné návyky při pořizování a užívání oblečení a seznámí se s jednoduchými způsoby, jak si oblečení pořizovat a využívat udržitelným způsobem.

Časová dotace: 15 minut

Metoda: sledování videa, diskuse

Pomůcky: výpočetní technika, připojení k internetu

Postup: Na úvod aktivity učitel vede se studenty krátký rozhovor, kdy se jich ptá, co si představí, když se řekne odpovědná spotřeba oblečení a proč bychom se jí měli zabývat. Následně studentům pustí krátké video s názvem **Po stopách Plýtváka šatního** (délka 3:09 min.) – k dispozici je na webu Recyklohraní nebo na kanálu YouTube.cz (Pozn.: Toto video původně sloužilo k tematickému úkolu, proto je na konci videa upoutávka na tento úkol – prosíme, berte ji jako bezpředmětnou). Prostřednictvím videa se studenti seznámí s tím, jaké negativní dopady na životní prostředí jsou spojeny s výrobou, přepravou, užíváním a likvidací textilu a jak bychom se měli chovat, abychom oblečením a obuví zbytečně neplýtvali. Díky informacím z videa se jim budou snáze plnit další aktivity.

V návaznosti na video pedagog diskutuje se studenty o tom, jak v jejich rodinách nakupují a pečují o oblečení a obuv. Využít k tomu může návodné otázky:

- *Kde nejraději nakupujete oblečení a obuv – v malých místních obchodech, ve velkých nákupních centrech, na českých či mezinárodních e-shopech?*
- *Pořizujete si oblečení, jen když ho skutečně potřebujete, nebo jen tak pro radost?*
- *Víte, z čeho se vaše oblečení vyrábí? Jaké plodiny jsou k tomu potřeba? Jaké další materiály se využívají? Víte, že některé oblečení se vyrábí i z plastů?*
- *Přemýšleli jste někdy nad tím, že věci, které si objednávejte ze zahraničních e-shopů, musí urazit velmi dlouhou cestu, než se dostanou k vám domů, a že je s jejich dopravou (často leteckou) spojena velká uhlíková stopa?*
- *Znáte nějaké zahraniční e-shopy zaměřené na módu? Už jste v některých nakupovali? Co vás k tomu vedlo?*
- *Znáte SWAPy? Už jste nějaký navštívili, případně se ho přímo aktivně zúčastnili?*
- *Proč je „in“ nakupovat v second handech?*
- *Proč je dobré použít, ale stále funkční oblečení „poslat dál“. Například ho věnovat známým či kamarádům, kteří ho ještě využijí, nebo na charitu?*
- *Máte někde ve svém okolí kontejnery na použité šatstvo? Už jste je někdy využili?*
- *Setkali jste se už s termíny slow fashion a fast fashion (pomalá a rychlá móda)? Dokážete popsat rozdíly? Co si představíte pod slovním spojením udržitelné oblékání?*
- *V čem spočívají negativní dopady častého praní prádla na životní prostředí?*
- *V čem nám může být prospěšná spolupráce s módním stylistou?*
- *Myslíte si, že by mohl fungovat obchodní model, kdy by například výrobce džínů kupujícímu garantoval, že až kalhoty nebude potřebovat, může je vrátit a dostane zdarma, nebo s velkou slevou jiné? Jaká je motivace výrobce a jaká je motivace spotřebitele? Inspirujte se, jak funguje model MUD Jeans.*

Tip na rozšíření aktivity: Na základě otázek mohou studenti zpracovat dotazník a provést dotazníkové šetření pro ostatní – vyzpovídat rodiče a spolužáky. S daty lze pak dále pracovat při edukaci studentů, rodičů, případně dalších dospělých. Doporučení: využít k tvorbě dotazníku informační technologie – např. Google Forms (Google formulář).

AKTIVITA – KRITICKÉ MYŠLENÍ: NEŽ SE TRIČKO DOSTANE DO NAŠEHO ŠATNÍKU

Cíle aktivity: Student zpracovává informace o tom, jakou cestu urazí obyčejné bavlněné tričko, než se dostane do našeho šatníku. Seznámí se s tím, jaké negativní dopady má nezodpovědná spotřeba oblečení na naše životní prostředí a také na lidi.

Časová dotace: 45 minut

Metoda: práce s pracovním listem, diskuse, kritické myšlení, navrhování řešení

Pomůcky: Příloha č. 1 ke scénáři 2 pro SŠ: Než se tričko dostane do našeho šatníku, nůžky, barevné tužky, atlas/připojení k internetu

Postup: Pedagog studentům připomene, že každý rok se na světě vyrobí zhruba 100 miliard kusů oblečení, což odpovídá 14 kusům pro každou lidskou bytost na naší planetě. Aby studenti získali konkrétnější představu, jakou cestu urazí například obyčejné bavlněné tričko, než se dostane do jejich šatníku, vyzve je pedagog k zapojení do konkrétní aktivity. Studenti se rozdělí do skupin v počtu dle uvážení pedagoga (ideálně 4 studenti ve skupině). Mezi studenty učitel rozdá vytištěné pracovní listy – viz Příloha č. 1 ke scénáři 2 pro SŠ: Než se tričko dostane do našeho šatníku (Pozn.: Pracovní listy je třeba tisknout jednostranně).

Postup při plnění aktivity je popsán v pracovním listu. Na závěr aktivity pedagog vyzve studenty, aby popsali hlavní zjištění, ke kterým dospěli, a jaké problémy identifikovali. Všichni společně pak diskutují o tom, jak by se tyto problémy daly řešit. Alternativně může diskusi vést student nebo studenti. Nebude to pro ně lehké, ale hodně se tím naučí – musí naslouchat, reagovat, dávat slovo více lidem, rozvíjet diskusi, tvořit závěry. Doporučení: nejprve studenty seznámit se základními pravidly vedení diskuze.

AKTIVITA: MEDIÁLNÍ GRAMOTNOST: CO JE A CO NENÍ GREENWASHING

Cíle aktivity: Student kriticky posuzuje informace z médií a snaží se rozpoznat, kdy je text pravdivý a skutečně se jedná o odpovědné chování ve prospěch životního prostředí, a kdy jde naopak o manipulaci, kdy firma, osoba či organizace jen předstírá, že smýšlí ekologicky.

Časová dotace: 30 min

Metoda: práce s pracovním listem, práce ve skupině, kritické myšlení, diskuse

Pomůcky: Příloha č. 2 ke scénáři 2 pro SŠ: Co je a co není greenwashing

Postup: Studenti se rozdělí do skupin po tři až šesti a pedagog mezi ně rozdá pracovní listy (Příloha č. 2 ke scénáři 2 pro SŠ: Co je a co není greenwashing). Pozn.: Stačí jedna kopie pracovního listu do skupiny. V úvodu pracovního listu je krátce vysvětlen princip greenwashingu. Pak následují jednotlivé příklady greenwashingu z oděvního průmyslu. Studenti tyto příklady konzultují ve skupinách a pak do pracovního listu doplní svůj názor, zda si myslí, že jde o příklad greenwashingu, či nikoliv. Připraví si argumenty, proč tak soudí. V závěrečné části aktivity již pracuje celá třída společně. Studenti postupně s pedagogem procházejí jednotlivé příklady. Každá skupina řekne svůj názor. Pod vedením pedagoga se pak snaží shodnout na vhodné odpovědi.

Pro snazší práci pedagoga jsou níže popsány indicie, podle kterých lze posoudit, zda šlo, či nešlo o greenwashing.

- *Příklad 1 (Recyklační týden) – tuto aktivitu lze zařadit mezi greenwashing. Pod záminkou udržitelného chování (recyklace) jsou zákazníci motivováni k novým nákupům. U oblečení je klíčová především odpovědná spotřeba, protože v případě recyklace oblečení mluvíme spíše o downcyklaci (zpracováním oblečení získáváme produkty s nižší užitnou hodnotou). Jen malé množství je recyklováno tak, aby z něj vznikaly nové módní produkty.*
- *Příklad 2 (swap) – jde o velmi chválehodnou aktivitu, protože prodlužují životní cyklus a využívání výrobku pro jeho původní účel. Nejde o greenwashing.*
- *Příklad 3 (firma vyrábějící stavební a zahradní prvky) – skvělý udržitelný počin, protože firma zpracovává vyřazený textil, který by nenašel jiné uplatnění (pravděpodobně by došlo k jeho spálení). Nejde o greenwashing.*
- *Příklad 4 (influencerka) – jasný greenwashing. I kdyby část výrobků daného e-shopu byla vyrobena z udržitelných materiálů, stále platí, že jejich obchodní politika založená na nízkých cenách vede k nadužívání oblečení, a s tím souvisejícím poškozováním životního prostředí.*
- *Příklad 5 (nová eko kolekce) – opět jde patrně o greenwashing. Nápis jako „přírodní“ a „udržitelné“ nemusí nic povídat o složení produktu. Pokud nejsou informace upřesněny na visačce, případně jinde u oblečení, jde o argumenty bez důkazu a mohou být manipulativní, pravdivé jen částečně nebo nepravdivé.*

Na závěr pedagog se studenty diskutuje o tom, zda získali nové informace a podněty, zda je něco zaujalo nebo překvapilo. Společně se pokusí jmenovat další příklady greenwashingu, které mohou být i z jiných oblastí (např. kosmetika, doprava atp.).

DOPLŇKOVÁ AKTIVITA

AKTIVITA – ORGANIZACE AKCE: TŘÍDNÍ NEBO ŠKOLNÍ SWAP

Cíle aktivity: Studenti zorganizují třídní nebo školní swap, a tím v praxi uplatní správné návyky a postupy, jak naložit s oblečením, které už z nějakého důvodu nevyužijí.

Časová dotace: 30 min. (myšleno pouze na vymyšlení akce)

Metoda: týmová spolupráce, kreativní tvorba, organizace akce

Pomůcky: vyřazené oblečení, ostatní dle uvážení

Postup: Pedagog vyzve studenty, aby zorganizovali třídní či školní swap. Co je to swap a jaké jsou jeho přínosy, stejně jako inspiraci jak na to, najde na internetu. Zorganizovat swap je aktivita náročnější na čas i energii, ale i tak stojí za to se do ní pustit. Studenti při ní posílí své kompetence v několika oblastech – například v týmové spolupráci, vymýšlení a plánování, propagaci i samotné organizaci. Věříme, že studenty bude tato aktivita bavit a hodně se při ní naučí.

Minimálně bude potřeba, aby studenti vybrali termín a místo konání swapu, zajistili dobrou propagaci (např. plakáty, letáčky, informace na školním webu atp.), dále určili pravidla, jak bude probíhat příjem šatstva do swapu a jak bude organizačně zajištěna samotná akce. Měli by také počítat s tím, že ne všechno oblečení se na akci vymění a najde své nové majitele, po akci by proto tyto přebytky měli zanést do sběrných kontejnerů. Na spolupráci se mohou také domluvit například s místním dětským domovem, azylovým domem nebo jiným zařízením, které poskytuje služby potřebným, a vybrané šatstvo jim předat. Z oblečení a obuvi, které studenti přinesou do školy, mohou rovněž uspořádat módní přehlídku.

Důležité je, aby pedagog studentům připomínal význam swapu, tedy výměny nebo darování věcí, které už u nich nena-
jdou využití. Swap můžeme brát jako protipól konzumu, kdy místo nekonečného nakupování věci vyměňujeme – jsme
šetrní nejen k přírodě, ale i ke své peněženke.

*Tip: K seznámení studentů s tématem lze využít například video **Jak na SWAP ve škole podle SWAP PRAGUE** (délka 4:08 min.), které vzniklo ve spolupráci s pražským Gymnáziem Na Zatlane. Snadno ho vyhledáte na kanálu Youtube.com*

AKTIVITA – TVORBA PREZENTACE: PECHA KUCHA PREZENTACE O UDRŽITELNÉ MÓDĚ

Cíle aktivity: Studenti připraví prezentaci o udržitelné módě. Díky tomu si ukotví informace k tématu.

Časová dotace: 35 minut

Metoda: týmová spolupráce, kreativní tvorba

Pomůcky: výpočetní technika, připojení k internetu

Postup: Učitel vyzve studenty, aby zpracovali prezentaci o udržitelné módě. Měli by v ní také shrnout hlavní informace a argumenty, proč bychom oblečením neměli zbytečně plýtvat. Měli by popsat, jak se při pořizování oblečení a při péči o něj chovat správně. Neměli by rovněž zapomenout, co dělat s oblečením a obuví, když už je nepotřebujeme. Informace pro tvorbu prezentace mohou vyhledávat na internetu nebo v metodické příručce EKOABECEDA aneb Na cestě k odpovědné spotřebě. Pro tvorbu prezentace se studenti rozdělí do čtyřčlenných skupin a následně prezentaci odprezentují spolužákům.

Aby bylo tvoření prezentace pro studenty atraktivnější, mohou si vyzkoušet prezentaci ve stylu Pecha Kucha (čti peča kuča). Tento formát prezentací si zakládá na tom, že jsou časově limitované a svižné, aby si prezentující dokázali udržet pozornost posluchačů. Samotná prezentace má mít maximálně 20 obrázků (slides). Při prezentaci mají přednášející na každý slide maximálně 20 sekund, dohromady 6 minut a 40 sekund (během nichž mohou předvést 20 obrázků).

Studenti v týmu by měli spolupracovat jak při tvorbě prezentace, tak při jejím představení spolužákům. Ideální je, když si mezi sebe rozdělí slides a každý člen skupiny prezentuje část. Ale pozor – je nutné sledovat čas, protože 20 sekund na jeden slide je opravdu krátká doba. Další informace k formátu Pecha Kucha si můžete najít například na Wikipedii.

ZPŮSOB ZHODNOCENÍ LEKCE

Ústní shrnutí lekce – zopakování pojmů a zamyšlení se nad problematikou. Studenti si v průběhu hodiny dělají poznámky z jednotlivých aktivit. Na závěr dá učitel studentům několik otázek. Například: Proč bychom si měli oblečení pořizovat s rozumem a nekupovat zbytečnosti? Víte, kde se nejčastěji vyrábí oblečení, které nakupujete v e-shopech nebo nákupních centrech? Co dělat s oblečením, které už nepotřebujete a nevyužijete?

PODKLADY PRO JEDNOTLIVÉ AKTIVITY A ZDROJE

Metodická příručka pro pedagogy EKOABECEDA aneb Na cestě k odpovědné spotřebě (2024). Rovněž lze využít metodickou příručku a výukové scénáře EKOABECEDA aneb Umíme žít bez odpadů? (2017). Vše ke stažení na <http://recyklohrani.cz/cs/ekoabeceda>. Další podnětné informace najdete ve videích z cyklu EKOABECEDA pro klima a v dalších videích od Recyklohraní. K dispozici jsou na www.recyklohrani.cz nebo na kanálu YouTube.com.

Tento scénář je přílohou výukové lektorské příručky pro učitele s názvem EKOABECEDA aneb Na cestě k odpovědné spotřebě, kterou vytvořilo Recyklohraní, o.p.s., v rámci projektu Ekoučitel pro vzdělávání pedagogů, který je spolufinancován Státním fondem životního prostředí ČR na základě rozhodnutí ministra životního prostředí. V elektronické podobě jsou lektorská příručka i všechny scénáře dle věkových kategorií žáků a studentů dostupné na www.recyklohrani.cz.